

СОРТ ЯК ІННОВАЦІЙНА ОСНОВА РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА

Розкрито сутність категорії «сорт» і роль сортових ресурсів у підвищенні урожайності сільськогосподарських культур і нарощуванні виробництва продукції. Проаналізовано законодавчу базу щодо проблем сортів рослин та міжнародні правові відносини у сфері селекції та насінництва з питань охорони прав селекціонерів. Висвітлено досягнення селекції у забезпеченні аграрного виробництва сортовим матеріалом в залежності від технологічно-ресурсного забезпечення підприємств.

Новий сорт сільськогосподарських культур є інноваційним продуктом, результатом науково-дослідної розробки, об'єктом матеріальної та інтелектуальної власності. У 2007 році до Державного реєстру сортів України було занесено 3637 сорти, з яких 544 сортам надано право власності на продукт інтелектуальної діяльності, що дало змогу організувати внутрішній ринок сортів.

Сорт рослин — це «сукупність культурних рослин, створених шляхом селекції, що наділені певними спадковими морфологічними, біологічними та господарськими ознаками і властивостями.» Таке визначення терміну «сорт» було дане в Державному стандарті колишнього СРСР 1974 р. [1], тобто сформульовано понад 30 років тому, хоча поняття «сорт» існує не одне сторіччя. Його використовували ще задовго до нашої ери. Поняття «сорт» трапляється у працях античних агрономів-філософів — Катона, Колумели, Плінія, які рекомендували хліборобам підбирати сорти пшениці, винограду, а також інших культур з визначеними ознаками для конкретних регіонів [2].

Багато століть хлібороб користувався терміном «сорт», чудово розуміючи, яку суть закладено в це слово. Тоді навіщо ж було давати чітке визначення поняттю «сорт», коли і так все зрозуміло? Потреба виникла тоді, коли багато вчених, селекціонерів, агрономів зіткнулися з труднощами термінологічного тлумачення поняття, подолати які було не так легко.

1948—1949 рр. на сторінках журналу «селекція і насінництво» розгорнулася дискусія з приводу поняття «сорт». Ініціатором її був професор А. Молостов. Яких тільки назв не пропонували вчені для цього простого поняття. Суперечка продовжувалася два роки, але єдине визначення так і не було зна-

йдене. Незважаючи на цю суперечку, 1974 р. усі погодилися з формулюванням категорії Всесоюзним селекційно-генетичним інститутом (м. Одеса), яке було занесене до стандарту «Семеноводческий процесс сельскохозяйственных культур. Основные понятия. Термины и определения» (ГОСТ 20081—74).

Однак, одного слова виявилось недостатньо. Воно не відбивало повної суті сорту, його походження, біологічних особливостей і властивостей. У зв'язку з цим, у стандарт довелося включати додатково низку таких термінів, як: «місцевий сорт», «сорт-популяція», «стандартний сорт», «дефіцитний сорт», «районований сорт» тощо [3].

Наведені вище терміни та їхні значення далеко не повністю відображають різноманітність особливостей і суті, закладених в слові «сорт». Вони постійно ускладнюються, з'являються нові терміни і визначення сорту. Так, у Законі України «Про охорону прав на сорти рослин» (із останніми змінами, внесеними 2006 р.) визначено: «Сорт рослин — окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, які, незалежно від того, задовольняє цілком чи ні умови надання охорони:

може бути визначена ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності даного генотипу або комбінації генотипів;

може бути відрізнена від якої-небудь іншої групи рослин ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак;

може розглядатися як єдине ціле зі сторони її придатності для відтворення в незмінному вигляді цілих рослин сорту» [4].

В тлумачному словнику сортознавця поняття «сорт» не існує, а є поняття «сорт новий» — сорт, який до дати подання заявки не продавався або будь-яким іншим чином його матеріал не передавався для комерційного використання на території України — за рік до цієї дати; на території іншої держави — за шість років; деревних, чагарникових, винограду — за чотири роки. Існує також поняття «сорт охороноздатний» — сорт, придатний для набуття прав на нього як на об'єкт інтелектуальної власності. За проявом ознак, породжених певним генотипом чи певною комбінацією генотипів, він є новим, відмінним, однорідним та стабільним», та поняття «сорт, придатний

до поширення» — сорт, що може бути використаний для задоволення потреб суспільства і незаборонений для поширення з підстав загрози життю і здоров'ю людей, тваринному, рослинному світу». Фактично ці три поняття доповнюють один одного та надають значення «сорт», що трактується у Законі України «Про охорону прав на сорти рослин»

Значення сорту, створеного у процесі селекції оцінено в численних наукових працях. Вчені всього світу висловлюють одностайну думку, що сорт відіграє велику позитивну роль у підвищенні врожайності сільськогосподарських культур. Але відсоток цього підвищення різний [5].

Використання сортових рослинних ресурсів є однією з найважливіших ланок сільського господарства — основою економічного і соціального розвитку держави. Найефективнішим та економічно вигідним є широке впровадження нових сортів та гібридів з генетично визначеним рівнем адаптування до умов ґрунтово-кліматичних зон їх вирощування.

До 2020 року питома вага приросту врожаю, одержаного за рахунок нового покоління сортів, буде становити від 70 до 80 % або в 2–3 рази вище досягнутого рівня на теперішній час.

Визначальним в цьому питанні є схвалення Кабінетом Міністрів України Концепції з формування національних сортових ресурсів, в якій вперше сортові рослинні ресурси визначені, як основний біологічний засіб рослинництва, що складається із сукупності охороноздатних сортів зернових, кормових, технічних, овочевих, ефіроолійних, квітково-декоративних, плодово-ягідних, лісових та винограду, які за результатами кваліфікаційної експертизи відносяться до об'єктів інтелектуальної власності, придатних до поширення в Україні.

Державна служба з охорони прав на сорти рослин як урядовий орган державного управління забезпечує захист конституційних прав і свобод громадян України набувати та використовувати власність на сорти рослин як на продукт інтелектуальної діяльності.

Реалізація зазначеного здійснюється на основі Цивільного (гл. 42), Господарського (гл. 16), Митного (гл. 45), Кримінального (ст. 177) Кодексів України та Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст. . 51–2; 104–1; 238–3; 255), а також Законів України «Про охорону прав на сорти рослин» [6], «Про приєднання України до Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин», «Про насіння і садивний матеріал», «Про наукову і науково-технічну експертизу», Указу Президента України «Питання представництва України у Раді Міжнародного союзу по охороні нових сортів рослин» та інших чинних нормативно-правових актів, у процесі виконання яких шляхом проведення державної експертизи сортів рослин на охороноздатність та при-

датність до поширення в Україні встановлюють особисті немайнові і майнові права власності на сорти рослин як на продукт інтелектуальної діяльності та проводиться їх державна реєстрація.

Вершиною розвитку міжнародних правових відносин у сфері селекції та насінництва, співпраці з питань охорони прав селекціонерів саме й було створення міжурядової організації з охорони нових сортів — UPOV, міжнародну Конвенцію про заснування якої схвалено у грудні 1961 р. (в силу вона вступила лише у 1968 р.). Відповідні зміни до Конвенції вносились у 1972 та 1973 роках, а у березні 1991 р. на Дипломатичній конференції у Женеві одностайно ухвалено Акт Конвенції 1991 року, який, передусім, передбачає охорону прав на всі без винятку роди та види рослин. Конвенція UPOV є незалежною і безпосередньо не пов'язана з Паризькою конвенцією з охорони промислової власності, але її побудовано за зразком цієї Конвенції з урахуванням нових тенденцій регулювання міжнародних правових відносин у сфері права інтелектуальної власності, що виникли протягом другої половини ХХ століття. Конвенцію UPOV засновано на найважливіших принципах патентного права, зокрема таких, як рівноправність іноземних та національних заявників, вільний вибір держав, у яких одержуватиметься охорона прав на нові сорти рослин, чинність охорони визнаних прав на певній території, незалежність охоронних документів на сорт, виданих у різних країнах, закріплення права конвенційного пріоритету (строк дії якого становить 12 місяців з моменту подання первісної заявки на сорт рослин), забезпечення вільного розпорядження винятковими (чи абсолютними) правами на сорт. Сьогодні Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин — міжурядова організація, що об'єднує майже 60 держав та організацій, які визнають норми Конвенції 1961 р. зі змінами 1972, 1978 або 1991 років, і головним завданням якої є забезпечення охорони прав на нові сорти рослин та захисту прав та законних економічних інтересів селекціонерів.

Запровадження у більшості іноземних країн правової охорони сортів рослин мало на меті, у першу чергу, забезпечення захисту економічних інтересів селекціонерів—оригіраторів та сприяння окупності коштів, що вкладаються в селекцію. Створення нових сортів рослин вимагає великих матеріальних та інтелектуальних витрат. У середньому на створення нового сорту витрачається понад 10 років. Так, за розрахунками селекціонерів США, на невеличку за обсягом селекційну програму (це група з 1–5 чоловік, мінімальна кількість обладнання, приміщень та земельних ділянок для вирощування рослин і одержання їх насіння або садивного матеріалу), щорічно витрачається приблизно 250 тис. дол. США. Враховуючи строк

створення сорту (6–12 років), загальні витрати можуть становити 1,5–3 млн дол. США [7].

Але, як свідчить практика, ці витрати компенсуються за рахунок того, що новий сорт за умов інтенсивної технології його вирощування може забезпечити до 40–50 % збільшення врожаю, буде адаптованішим до умов виробництва, стійкішим до негативного впливу відповідних захворювань рослин, шкідників та бур'янів. За даними статистики продуктивність праці в аграрному секторі майже на 20 % залежить від стану селекційних досліджень, на ефективність яких безпосередньо впливають економічні і правові умови, пов'язані зі створенням та використанням нових сортів рослин. Право на подання заявки належить селекціонеру (якщо сорт створено за його власною ініціативою) або його правонаступникові (зокрема, роботодавцю, яким доручено створити новий сорт рослин з відмінними ознаками і надано необхідні для можливості виконання цього доручення фінансові засоби, матеріальні та трудові ресурси).

Виходячи з практики виконання науково-селекційних програм можна стверджувати, що більшість нових сортів рослин створюються під час виконання селекціонерами службових обов'язків або окремого доручення роботодавця, а 95–98 % робіт, пов'язаних зі створенням нових ліній рослин, популяцій або нових селекційних здобутків, здійснюються у відповідних наукових або навчальних закладах за рахунок коштів державного бюджету або коштів певних суб'єктів підприємництва, що займаються виробництвом насіння (садивного матеріалу) нових сортів, виходячи з реальних потреб держави та суспільства.

Результати аналізу порядку опрацювання вітчизняного законодавства у сфері правової охорони сортів рослин підтверджують той факт, що замовниками та ініціаторами розробки Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» були саме селекціонери. Вони намагались створити міцні й надійні лапки правового ланцюга, що дозволив би поєднати їх законні інтереси з інтересами суспільства і держави.

Існують такі ключові норми, як абсолютне (відповідно до природи творчості) право селекціонера на використання результатів своєї розумової діяльності, пов'язаної зі створенням нового сорту рослин, передачу права на одержання патенту (або свідоцтва) на нього роботодавцю на підставі письмового договору, укладеного з його автором (авторами), обов'язковість одержання суб'єктом насінництва від власника сорту або від його автора у разі належності останньому абсолютних майнових прав щодо цього сорту дозволу (ліцензії) на використання зазначених прав, обсяг яких визначається ліцензійним договором (тобто одержати

дозвіл на виробництво, зберігання і продаж сертифікованого насіння (садивного матеріалу) зареєстрованого сорту та певних його репродукцій), а також щодо обов'язкового нарахування і виплати відповідних ліцензійних платежів власникові сорту, виходячи з прибутків, одержаних внаслідок вчинення вищезазначених дій щодо його насіння (садивного матеріалу).

Запровадження законодавчих норм у сфері правової охорони селекційної діяльності вимагає більш виважених рішень, ніж ті які пропонують вітчизняні опоненти патентної охорони прав на сорти рослин, оскільки цей об'єкт є особливим (нетрадиційним) об'єктом права власності на продукт інтелектуальної діяльності. Його неординарність полягає у тому, що в процесі матеріалізації ідеї створення нового сорту нематеріальна і матеріальна складові права власності утворюють нерозривну єдність. Без цього неможливе існування жодної з них, і взагалі сорту. Більше того, в нього вкладаються неповторні результати багаторічної інтелектуальної пошукової роботи селекціонера стосовно нових ознак і властивостей сорту, які в ньому вже реалізовано і, навіть, закладено систему його самотиражування. Але на етапі державного випробування цього сорту і прийняття рішення про визнання його охороноспроможним селекційним здобутком, особисті немайнові та майнові права на який, відповідно до законодавства, підлягають правовій охороні, виникає можливість позбавити селекціонера права одержати гарантовану державою правову охорону результатів його титанічної інтелектуальної роботи, пов'язаної з копітким пошуком (підбором) вихідних форм рослин, що дають змогу створити новий сорт з характерними ознаками і властивостями, які відповідають критеріям охороноспроможності та реальним потребам держави, дозволяють чітко ідентифікувати або індивідуалізувати цей сорт. Необґрунтоване відторгнення від авторів права на одержання правової охорони результатів їх інтелектуальної діяльності, пов'язаної зі створенням нового сорту, є по суті дискримінаційним відносно природного (тобто абсолютного) права селекціонерів розпоряджатись результатами своєї творчості.

До стандартних правил щодо анулювання та скасування охорони прав на сорти рослин, передбачених Конвенцією UPOV, значних змін внесено не було. Однак правила щодо мінімальної тривалості охорони цих прав зазнали таких змін:

Показник	Акт 1978 р.	Акт 1991 р.
Фруктові та декоративні дерева, їх підщепи, виноград	18 років	25 років
Інші рослини	15 років	20 років

За висновками експертів UPOV, необхідно було дещо подовжити тривалість охорони прав на нові

сортів, щоб система охорони прав на ці нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності забезпечувала належний стимул для довготривалих інвестицій, які є необхідними для страхування результатів селекційного процесу у ризиковій діяльності, якою можна вважати класичну селекцію, оскільки не завжди можливо передбачити кінцеві характеристики нового об'єкта та остаточного пристосування їх до конкретних потреб суспільства.

1961 р., коли розроблявся перший варіант Конвенції UPOV, досвід здійснення такого нового завдання, як перевірка сортів рослин для виявлення їх відмінності серед усіх інших загальновідомих сортів був обмежений. Творці Конвенції проявили обережність та обачність у визначенні нормативних вимог. Виходячи з тексту Конвенції у редакції 1961 р., вони не вимагали від членів UPOV забезпечення правової охорони сортів усіх родів та видів рослин, а, насамперед, виставляли вимоги до членів цієї організації, щоб вони забезпечували охорону прав на «якомога більшу кількість родів та видів рослин», а також, щоб на час приєднання до Конвенції було надано можливість охороняти права принаймні на п'ять родів та видів рослин з послідовним зростанням мінімальної кількості не менше ніж тринадцяти культур через вісім років. Ця кількість в Акті 1978 р. змінилась таким чином, що через три роки з дати приєднання до Конвенції потрібно було поширювати охорону прав не менше ніж на десять видів рослин, через шість років — на вісімнадцять, через вісім років після приєднання до Конвенції — на двадцять чотири.

Під час розробки нової редакції Конвенції 1991 р. особливих труднощів у забезпеченні охорони прав на сорти усіх родів та видів рослин не було. Вважалося також, що селекціонерів слід більше заохочувати до роботи з новими видами рослин. Конвенція не забезпечувала необхідних стимулів у разі невпевненості селекціонера, який працював з новими видами рослин, в можливості забезпечення охорони прав на результати селекції після завершення роботи над створенням сорту. Акт Конвенції 1991 р. вимагає надання правової охорони сортам усіх родів та видів рослин. Але існуючим членам UPOV, які приєдналися до попередніх редакцій Конвенції, для досягнення такого стану охорони прав на сорти надається п'ять років, тоді як новим членам цієї міжнародної організації для досягнення її вимог щодо забезпечення охорони прав на всі роди і види рослин — десять років. Аналіз Актів 1978 та 1991 років Конвенції дає змогу зробити висновок, що вимоги UPOV до забезпечення правової охорони сортів рослин змінились таким чином:

Акт 1978 р. має захищати якомога більшу кількість видів;

має захищати як мінімум п'ять родів та видів рослин з моменту приєднання до Акту 1978 р. із збільшенням переліку родів і видів рослин до 24 через вісім років;

Акт 1991 р. має захищати як мінімум 15 родів та видів рослин з моменту приєднання до акту;

має захищати усі роди та види рослин через десять років після приєднання до Акту 1991 року.

Від країн-членів UPOV вимагається забезпечення національного режиму для громадян та резидентів інших країн-членів цієї організації. Згідно з Актом 1978 року, таким країнам дозволяється обмежувати охорону прав на будь-який вказаний вид рослин іншими членами зазначеної організації, які забезпечують охорону прав цього ж виду. Взаємне обмеження прав в Акті 1991 р. не згадується. Акти 1978 та 1991 років передбачають право пріоритету на основі більш ранньої заявки на той самий сорт в інших країнах-членах UPOV, тобто наступна заявка розглядається так, нібито її було подано у день подання більш ранньої заявки. Це може мати велике значення для застосування правил щодо новизни та відмінності рослин нового сорту з метою надання їх авторам і власникам охорони прав інтелектуальної власності.

Патентно-кон'юнктурні дослідження на етапах проведення теоретичних досліджень і розробки експериментальних зразків інтелектуальної та товарної продукції, крім установлення новизни досліджуваного об'єкта, передбачають кон'юнктурні дослідження щодо визначення конкурентоспроможності інтелектуальної та товарної продукції, що вироблятиметься із застосуванням результатів творчості, вимог та попиту споживачів до такої продукції, реальних потреб у цій продукції, умов її реалізації без перешкод з боку конкурентів, які можуть виникнути у разі порушення відповідних прав інтелектуальної власності, що стосуються аналогічної продукції. На цьому етапі доцільно забезпечити патентування і ліцензування прав на об'єкти досліджень, що можуть включатись у процес передачі технологій, передбачити укладення ліцензійних договорів стосовно придбання відповідних майнових прав інтелектуальної власності у визначених партнерів ліцензійного спілкування за результатами встановлення патентно-ліцензійної ситуації щодо діяльності конкурентів та кон'юнктурної ситуації, яка склалася на ринку інтелектуальної та товарної продукції, а також визначити подальший розвиток напрямів прикладних наукових досліджень, конструкторських і проектних робіт, інноваційної діяльності та трансферу технологій, що можуть стосуватися вищезазначеної інтелектуальної продукції.

За результатами державної кваліфікаційної експертизи вітчизняним господарським форму-

ванням на 2007 рік запропоновано понад 3,6 тисяч сортів, придатних для поширення в Україні. Відмічені позитивні тенденції свідчать про ефективність діяльності Держсортслужби та її підрозділів на місцях. Тому одним із основних завдань Державної служби з охорони прав на сорти рослин та підпорядкованих їй обласних державних центрів, закладів експертизи, лабораторій, дослідних станцій є формування національних сортових рослинних ресурсів, які визначають продовольчу безпеку нашої держави.

Відповідно ст. 10 нового Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» можуть набуватися наступні права на сорт рослин:

особисті майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин (підтверджується свідоцтвом про авторство на сорт рослин);

майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин (свідчить патент на сорт рослин);

майнові права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин (видається свідоцтво про державну реєстрацію сорту рослин).

Відповідно до цього Держсортслужба провела реєстрацію і видала наступні охоронні документи протягом поточного року:

патентів на сорти рослин — 544;

свідоцтв про авторство на сорт — 859;

свідоцтв про державну реєстрацію — 244.

Протягом 2007 року Держсортслужбою прийняті та проведені експертизи 5346 заявок на сорти рослин. Власниками майнових прав інтелектуальної власності стали 326 державних установ, 232 приватних суб'єктів господарювання, 8 фізичних осіб та 110 іноземних резидентів. Вперше майнові права на поширення сорту або його комерціалізацію набули 244 державних, приватних і фізичних осіб.

Сортові рослинні ресурси України нині нараховують 3647 сортів і гібридів, у тому числі 2594 вітчизняних і 1043 іноземних. За свідченням експертів Світової організації інтелектуальної власності та Європейського бюро по сортам рослин за своїм якісним складом і структурою, сортові ресурси України найкращі в Східній та Центральній Європі.

На Україні вирішальне значення в збільшенні виробництва зерна мають зернові культури: пшениця, ячмінь, кукурудза. За останні 10 років виробництву рекомендовано 739 нових сортів зернових культур. Державний реєстр 2007 року налічує 714 зернових культур, з них 146 сортів озимої пшениці та 439 сортів та гібриди ярих зернових культур, з яких 81 — ячменю та 320 гібридів кукурудзи.

Тільки на 2007 рік Державний реєстр поповнився 20-ма сортами озимої пшениці. Зареєстровані сорти озимої пшениці за найважливішими ознаками і властивостями, які належать до різних типів інтенсив-

ності, реакції на агрофон і умов вирощування. Вони характеризуються неоднаковими адаптивними властивостями, висотою, часом дозрівання, стійкістю до абіотичних факторів.

Наявний значний сортимент сортів рослин, видання і поширення Держсортслужбою Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, і Каталогів із характеристиками нових сортів рослин полегшують і надають товаровиробникам різних форм власності широкі можливості в доборі та маневруванні сортами зернових культур в різних агроекологічних зонах, рівнях господарювання, з різним ресурсним забезпеченням, агротехнологічними можливостями.

В залежності від ресурсного забезпечення господарств, виробництву рекомендуються такі високоінтенсивні та інтенсивні сорти, які мають високий потенціал врожайності — 80—100 ц/га, але найбільш чутливі до сортової агротехніки, вимагають дотримання оптимальних строків сівби:

а) високоінтенсивні — Колумбія, Смуглянка, Ремеслівна, Кірія, Золотоколоса, Лист—25, Скарбниця;

б) інтенсивні — Ніконія, Київська—8, Ятрань—60, Харус, Повага, Шестопалівка, Херсонська безоста, Господиня;

в) пластичні — Подолянка, Вікторія, Перлина Лісостепу, Богдана, Добірна, Либідь, Снігурка, Білосніжка;

г) сухостійкі — Ятрань—60, Либідь, Батько, Господиня, Лист—25, Дріада—1, Золотоколоса.

Важливе значення при виборі сортів озимої пшениці і визначення для них оптимальної зони вирощування відіграють генетично обумовлені високі хлібопекарські характеристики. Насамперед, це сорти, віднесені до категорії **сильних** — Панна, Спадщина, Либідь, Апогей Луганський, Господиня, Зразкова, Київська—8, Хуртовина, Шестопалівка, Снігурка, Росинка тарасівська, Подолянка, Луганчанка, Краснодарська 99, Ятрань 60, Диканька, Дальницька, Білосніжка, Вдала, Дріада—1 та **цінних** — Фаворитка, Харус, Херсонська безоста, Спадщина, Миронівська—65, Миронівська—67, Лист—25, Крижинка, Копилівчанка, Золотоколоса, Елегія, Володарка, які за умови повного ресурсного забезпечення гарантують отримання зерна з високими якісними показниками.

Завдяки цьому вітчизняні сільгоспвиробники та переробними мають можливість використовувати найновіші селекційні світові досягнення. Тож уже нікого не дивує врожай в 10—12 тонн зерна кукурудзи, який вирощують великотоварні господарства на площі 15 і більше тисяч гектарів. Аналогічні результати, які перевищують 4—5 тонн з гектара, досягнуто в більшості господарств, що культивують нові гібриди озимого ріпаку, ультра ранніх і ранніх гібридів соняшнику, сої тощо.

Стримуючим фактором реалізації генетичного потенціалу національних сортових рослинних ресурсів, як показує досвід розвинутих країн світу та передових господарств України є недоліки з впровадженням нових сортів рослин, які викликають низьким рівнем співпраці власника сорту, виробника насіння і державного регулювання цих процесів.

Висновки. Виходячи з позицій членства України в СОТ та майбутнього — в Європейському Союзі, з урахуванням того, що у Законі України «Про внесення змін до закону України «Про охорону прав на сорти рослин» від 22 листопада 2006 року було вперше в історії введено нову правову норму — «власник прав на поширення вирощування сорту», необхідно:

доопрацювати Закон України «Про насіння і садивний матеріал» де в основу поставити власника сорту (селекціонера);

здійснити заходи про приєднання України до схем сортової сертифікації Міжнародної торгівлі;

завершити акредитацію української лабораторії в міжнародній асоціації з аналізу насіння;

створити при Міністерстві аграрної політики України експертну раду з розвитку селекції та насінництва, як громадсько-консультативний орган.

Використані джерела

1. Шелепов В. В. Сорт і його значення в підвищенні врожайності / В. В. Шелепов [та ін.] // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — К. : Алефа, 2006. — 140 с.
2. Неттевич Э. Д. Рождение и жизнь сорта: — [2-е. изд.] / Неттевич Э. Д. — М. : Московский рабочий, 1983. — 174 с.
3. Литвиненко Н. А. Теоретичні основи та методи селекції озимої м'якої пшениці на підвищення адаптивного потенціалу для умов Степу України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора с-г наук / Н. А. Литвиненко. — К., 2001. — 52 с.
4. Глумачний словник сортознавця. — К. : Алефа, 2007. — 82 с.
5. Шелепов В. В. та ін. Нові сорти пшениці та їх роль в підвищенні врожаю // Актуальні проблеми сучасного землеробства / В. В. Шелепов [та ін.]; доповіді міжн. наук. — практ. конф. — Луганськ, 2003. — С. 575—580.
6. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21 квітня 1993 р. № 3116-ХІІ в останній ред. від 29 листопада 2006 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.gada.gov.ua
7. Пічкур О. В. Правова охорона селекційних досягнень у рослинництві: монографія / Пічкур О. В. — К. : Авокадо, 2006. — 804 с.